

Τρόποι ανάπτυξης παραγράφων

1) Παραδείγματα

Στην ανάπτυξη της παραγράφου με παραδείγματα η αποσαφήνιση ή η τεκμηρίωση της θεματικής περιόδου γίνεται μέσα από παραδείγματα που αντλούνται από την εμπειρία του κοινωνικού (οικονομικού, πολιτικού ή και επιστημονικού) βίου.

Σαφείς δείκτες αυτού του τρόπου ανάπτυξης, αν και δεν χρησιμοποιούνται πάντοτε, είναι τα ακόλουθα: για παράδειγμα, λόγου χάρη, π.χ., χαρακτηριστικό παράδειγμα κτλ.

Παράδειγμα

Όσο πιο κοντά μας διαδραματίζεται ένα γεγονός, τόσο πιο ενδιαφέρον είναι. Για την αθηναϊκή εφημερίδα η διακοπή του ρεύματος στην Αθήνα είναι η πρώτη είδηση, για τους «Τάιμς της Ν. Υόρκης» δεν είναι ούτε μονόστηλο. Οι δέκα πρόσκοποι που χάθηκαν στην Πάρνηθα είναι για μας σπουδαίο θέμα, ενώ οι εκατό Ινδοί στρατιώτες που χάθηκαν στα Ιμαλαία πάνε κατευθείαν στο καλάθι. Η έδρα της εφημερίδας ή του πρακτορείου ειδήσεων παίζει αποφασιστικό ρόλο στην επιλογή και την ιεράρχηση των ειδήσεων. Για την τοπική εφημερίδα της Καλλιθέας πρώτο θέμα είναι ο θάνατος του δημάρχου της και όχι ο θάνατος του Μπρέζνιεφ. Το δεύτερο, λοιπόν, αστέρι της είδησης είναι η εγγύτητα.

(Χ. Πασαλάρης, Μια ζωή τίτλοι)

2) Διαίρεση

Με τη διαίρεση αναλύουμε μια έννοια (**γένος – διαιρετέα έννοια**) στα μέρη της (**είδη**) με βάση κάποιο ουσιώδες γνώρισμά τους (**διαιρετική βάση**).

Παράδειγμα:

Τα βλαστικά κύτταρα διακρίνονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες: τα εμβρυϊκά και τα ενήλικα. Τα εμβρυϊκά βλαστοκύτταρα απομονώνονται από πολύ πρώιμα έμβρυα, πριν από την εμφύτευσή τους στη μήτρα, που βρίσκονται σε ένα στάδιο που ονομάζεται βλαστοκύστη. Τα ενήλικα βλαστοκύτταρα υπάρχουν στους ιστούς του οργανισμού παιδιών και ενηλίκων, αρκετά σε αριθμούς κυρίως σε ορισμένους ιστούς του οργανισμού, όπως ο μυελός των οστών και το αίμα του ομφάλιου λώρου (αιμοποιητικά βλαστοκύτταρα). Μπορούν επίσης να ληφθούν από το δέρμα ή τον λιπώδη ιστό, που αφαιρείται με λιποαναρρόφηση. Υπάρχουν επίσης σε περιορισμένες ποσότητες, στο συκώτι, στην καρδιά και στο νευρικό σύστημα (ενήλικα νευρικά βλαστοκύτταρα).

[Φωτεινή Στυλιανοπούλου

Καθηγήτρια βιολογίας στο τμήμα νοσηλευτικής του πανεπιστημίου Αθηνών]

3) Με αιτιολόγηση

Πολλές φορές η θεματική πρόταση ή η περίοδος διατυπώνεται κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να καθίσταται πρόδηλη η ανάγκη της αιτιολόγησης του ισχυρισμού - θέσης που εκφράζει.

Χρήσιμες επισημάνσεις:

i. Χρησιμοποιούμε τη μέθοδο της αιτιολόγησης, όταν βεβαιωθούμε ότι η θεματική πρόταση ή περίοδος μας παρακινεί να ρωτήσουμε «γιατί;».

ii. Τεκμηριώνεται η αλήθεια της θεματικής πρότασης, όταν η αιτιολόγηση στηρίζεται σε αξιόπιστα και λογικά επιχειρήματα.

iii. Η αιτιολόγηση προσδίδει πειστικότητα, κύρος και αντικειμενικότητα στην παράγραφο, όταν στη φάση της προεργασίας επιτευχθεί ορθή ιεράρχηση του υποστηρικτικού υλικού.

Παράδειγμα

Την εγκληματικότητα τροφοδοτεί, πολλές φορές, η οικονομική κρίση στην ποικιλομορφία των εκφράσεών της. Αποτελεί, πράγματι, απαραγνώριστη αλήθεια ότι η σύγχρονη κοινωνία έχει υιοθετήσει έναν υλιστικό προσανατολισμό, αναγορεύοντας το χρήμα σε υπέρτατη αξία, με αποτέλεσμα να μην έχει μείνει αλώβητος κανένας τομέας της ανθρώπινης ζωής. Εξάλλου, η εμφάνιση φαινομένων, όπως οι ανεπίτρεπτες οικονομικές ανισότητες, η κλιμάκωση της ανεργίας των νέων ανθρώπων και ο αποκλεισμός μεγάλων άνθρωπο-συνόλων από τα οικονομικά αγαθά βρίσκονται πίσω από την ανεξέλεγκτη έξαρση (της διαφθοράς) και (της νεανικής εγκληματικότητας).

4) Με ορισμό

Ορισμός είναι η μεθοδική ενέργεια της νόησης, με την οποία καθορίζουμε και εκθέτουμε τα ουσιώδη γνωρίσματα μιας έννοιας.

- **Παραδείγματα ανάπτυξης παραγράφου με τη μέθοδο του ορισμού:**

1 Πολιτισμός είναι το σύνολο των επιτευγμάτων του ανθρώπου. Επιτευγμάτων που έχουν σχέση με την τεχνική, την οικονομική και την επιστημονική πρόοδο, με την εσωτερική καλλιέργεια του ανθρώπου (εξύψωση ηθικής και αισθητικής συνείδησης, εμπλουτισμός συναισθήματος κλπ.) και γενικά με την ηθικο-πνευματική του ανάπτυξη. Στην έννοια του πολιτισμού περιλαμβάνονται τα «ιδεώδη» που διαμορφώθηκαν στο πέρασμα του χρόνου (δικαιοσύνη, ελευθερία, δημοκρατία, ανθρωπισμός), «Ο τρόπος ζωής» (ήθη, έθιμα, ρεύματα ιδεών, αξιολογικές πεποιθήσεις), καθώς και τα «έργα» που πραγματοποιήθηκαν στους επιμέρους τομείς προόδου (καλλιτεχνική δημιουργία, θεσμοί, πολιτιστική και κοινωνική οργάνωση, τεχνικές εφαρμογές των επιστημών κ.λπ.).

«εγκυκλοπαίδεια ΠΑΠΥΡΟΣ ΛΑΡΟΥΣ»

5) Με σύγκριση-αντίθεση

Μια παράγραφος αναπτύσσεται με σύγκριση-αντίθεση, όταν **συγκρίνονται δύο ή περισσότερες έννοιες και δίνονται οι μεταξύ τους διαφορές.**

Στην περίπτωση αυτή ο μαθητής πρέπει να **αναφέρει και τα εξής συστατικά στοιχεία:**

- Τις **συγκρινόμενες έννοιες / συγκρινόμενα μέλη**, π.χ. «πρόοδος» και «συντηρητισμός»
- Τις **λέξεις ή φράσεις, διαρθρωτικές και μη, που δηλώνουν τη σύγκριση-αντίθεση**, π.χ. «αντίθετα...»
- Τις μεταξύ τους **διαφορές**
- Αν η δόμηση είναι **κάθετη** (παρατίθενται πρώτα όλα τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του ενός μέλους και κατόπιν, κατά αντιπαράθεση, όλα τα γνωρίσματα του άλλου μέλους, π.χ. «η πρόοδος οδηγεί στο α, β, γ... Αντίθετα, η συντήρηση οδηγεί στο χ, ψ, ω...») ή **οριζόντια** (παρατίθενται ένα προς ένα τα αντίθετα χαρακτηριστικά των μελών, π.χ. «από τη μια η πρόοδος οδηγεί στο α, ενώ η συντήρηση στο χ. Επίσης, η πρόοδος οδηγεί στο β, εν αντιθέσει η συντήρηση στο ψ...»)

Παράδειγμα:

«Οφείλουμε ως άτομα-μέλη μιας οργανωμένης κοινωνίας να θέσουμε ως κοινό στόχο την πρόοδο και να αποφύγουμε με κάθε τρόπο το συντηρητισμό. Η πρόοδος είναι ο μόνος δρόμος που διασφαλίζει την κοινωνική και προσωπική μας ανέλιξη..., που διαμορφώνει συνθήκες ευνοϊκές για την ανάπτυξη σε όλους τους τομείς... Αντίθετα, ο συντηρητισμός δημιουργεί συνθήκες στασιμότητας και οπισθοδρόμησης..., βαλτώνει κάθε προσπάθεια για βελτίωση και αναβάθμιση των συνθηκών ζωής..., αδυνατεί να ανταποκριθεί στις συνεχώς μεταβαλλόμενες συνθήκες και ανάγκες...»

6) Με αναλογία

Μια παράγραφος αναπτύσσεται με αναλογία, όταν **συγκρίνονται δύο ή περισσότερες έννοιες και δίνονται οι μεταξύ τους ομοιότητες** (μορφή παρομοίωσης: το α είναι όπως το β).

Στην περίπτωση αυτή ο μαθητής πρέπει να **αναφέρει και τα εξής συστατικά στοιχεία:**

- Τα **αναλογικά μέλη**, π.χ. «ψυχή» και «θάλασσα»
- Τις **λέξεις ή φράσεις, διαρθρωτικές και μη, που δηλώνουν τη σύγκριση-αναλογία**, π.χ. «όπως, ομοίως, σαν...»
- Τις μεταξύ τους **αναλογίες-ομοιότητες**
- Αν η δόμηση είναι **κάθετη** (παρατίθενται πρώτα όλα τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του ενός μέλους και κατόπιν, κατά αναλογία, όλα τα γνωρίσματα του άλλου μέλους, π.χ. «όπως η θάλασσα ... α, β, γ..., έτσι και η ψυχή... χ, ψ, ω...») ή **οριζόντια** (παρατίθενται ένα προς ένα τα αναλογικά χαρακτηριστικά των μελών, π.χ. «όπως η θάλασσα... α, έτσι και η ψυχή... χ... Επίσης, η θάλασσα... β, ομοίως και η ψυχή ... ψ...»).
- Αν η αναλογία είναι **κυριολεκτική** (συγκρίνονται έννοιες οι οποίες είναι ομοειδείς π.χ. «σκύλος και γάτα») ή **μεταφορική** (συγκρίνονται έννοιες οι οποίες δεν ανήκουν στην ίδια ευρύτερη οικογένεια-ομάδα π.χ. «ψυχή και θάλασσα»).

Παράδειγμα:

«Άραγε με τι μοιάζει η ψυχή μας; Μα είναι απλό, με τη θάλασσα! Όπως αυτή είναι απέραντη και δεν μπορεί το μάτι σου να την προσεγγίσει έτσι και η ψυχή χάνεται στα μήκη και πλάτη ενός κόσμου δυσθεώρητου. Και είναι εξίσου βαθιά που πρέπει να κάνεις πολλές καταδύσεις για να βρεις τους θησαυρούς που κρύβει μέσα της. Άλλοτε πάλι είναι ήρεμη και γαλήνια.

7) Με αίτιο/αποτέλεσμα-τα

Μια παράγραφος αναπτύσσεται με αίτιο/α-αποτέλεσμα/τα, όταν σε αυτή:

- Δίνονται **το αίτιο ή τα αίτια που οδηγούν σε ένα αποτέλεσμα**(αίτιο ή αίτια - αποτέλεσμα)...
- ή
- Δίνονται τα **αποτελέσματα-συνέπειες ενός αιτίου** (αίτιο - αποτελέσματα).

Στην περίπτωση αυτή ο μαθητής πρέπει να **αναφέρει και τα εξής συστατικά στοιχεία**: το **αίτιο** ή τα **αίτια** α..., β..., γ... και το **αποτέλεσμα** χ ή τα **αποτελέσματα** α..., β..., γ... και το **αίτιο** χ...

Παράδειγμα:

«Η κλιμάκωση της φτώχειας διασπά τον κοινωνικό ιστό διευρύνοντας το χάσμα και τις διαφορές μεταξύ των φτωχών και των πλουσίων... Κατόπιν, πυροδοτεί οξείες αντιπαράθεσεις και συγκρούσεις...Τρέφει αντικοινωνικές μορφές συμπεριφοράς... Όσο αυξάνονται οι φτωχοί αυξάνεται και η δυσaráσκεia προς το κράτος... Οι πολίτες χάνουν την εμπιστοσύνη τους προς τους πολιτικούς και αυτό εγκυμονεί σοβαρούς κινδύνους για τη δημοκρατία...»

αν τη θάλασσα και ξαφνικά πάλι ξεσπάει φουρτούνα, ανακατεύεται, θολώνει...»

8) Με συνδυασμό μεθόδων

Μια παράγραφος αναπτύσσεται με συνδυασμό μεθόδων όταν σε αυτή **εντοπίζονται περισσότερες της μιας μέθοδοι**, π.χ. σύγκριση-αντίθεση και παραδείγματα.

Στην περίπτωση αυτή ο μαθητής πρέπει να απαντήσει ως εξής:

«Η παράγραφος αναπτύσσεται με συνδυασμό μεθόδων. Ειδικότερα αναπτύσσεται με:

- α. Σύγκριση-αντίθεση. Συστατικά στοιχεία:
- Συγκρινόμενα μέλη: α... και β...κ.λπ.
- β. Παραδείγματα. Συγκεκριμένα παραθέτει τα εξής παραδείγματα:
- α..β...

Παράδειγμα:

«Οφείλουμε ως άτομα-μέλη μιας οργανωμένης κοινωνίας να θέσουμε ως κοινό στόχο την πρόοδο και να αποφύγουμε με κάθε τρόπο το συντηρητισμό. Η πρόοδος είναι ο μόνος δρόμος που διασφαλίζει την κοινωνική και προσωπική μας ανέλιξη, μέσα δηλαδή από αυτή θα μπορέσουμε ως άτομα να καλλιεργήσουμε ένα ελεύθερο πνεύμα, χωρίς προσκόλληση σε πεπερασμένες αντιλήψεις..., που διαμορφώνει συνθήκες ευνοϊκές για την ανάπτυξη σε όλους τους τομείς, για παράδειγμα συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη..., στην εξέλιξη του πολιτισμού, αφού εισάγει νέες ιδέες... Αντίθετα, ο συντηρητισμός δημιουργεί συνθήκες στασιμότητας και οπισθοδρόμησης, όπως για παράδειγμα η πολιτισμική στασιμότητα, αφού αφορίζει κάθε νέο και ξένο στοιχείο..., βαλτώνει κάθε προσπάθεια για βελτίωση και αναβάθμιση των συνθηκών ζωής..., αδυνατεί να ανταποκριθεί στις συνεχώς μεταβαλλόμενες συνθήκες και ανάγκες, όπως είναι...»